

บทที่ 2

ปรับกระบวนการจัดการศึกษา “ใครมีสิทธิในเด็ก ใครมีสิทธิเหนือเด็ก”

แนวโน้มการที่มีปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพในการเรียนรู้มากขึ้น ที่ทำให้รูปแบบการศึกษาทางเลือก เช่น Home School แพร่หลายไปอย่างรวดเร็วนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามพัฒนาการของสังคมทั่วโลกที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูงขึ้น และบุคคลได้รับการปกป้องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างดียิ่งขึ้น ในด้านการศึกษาที่จัดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่งที่บุคคลพึงมีสิทธิได้รับและมีเสรีภาพในการแสวงหา โดยเฉพาะในเรื่องการ “แสวงหา” นี้เองที่ชี้ถึงกระบวนการร่วมสมัยที่เป็นไปในแนวทางของการให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีสิทธิมีเสียงในการจัดการศึกษามากขึ้น ดังจะเห็นได้จากหลายประเทศที่ได้มีการปรับตัวปรับเงื่อนไขทางสังคมต่าง ๆ ให้เอื้อต่อรูปแบบการศึกษาทางเลือกเช่นนี้มากขึ้น โดยเฉพาะเงื่อนไขในเชิงกฎหมาย เพื่อให้โอกาสพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามีส่วนร่วมสร้างสรรค์การเรียนรู้ให้บุตรหลาน สมดังคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (United Nation Universal Declaration of Human Right) ที่ได้ประกาศว่า

“ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา โดยที่การศึกษาพึงถูกจัดให้เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ให้สมบูรณ์สูงสุด ทั้งนี้ผู้ปกครองพึงมีสิทธิในเบื้องต้นที่จะเลือกรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมแก่บุตรหลานของตน ”¹

กรณีสหรัฐอเมริกาและแคนาดา

ในสหรัฐอเมริกานั้น การจัด Home School ถือเป็น การ “ทวงสิทธิ” ขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญเสียด้วยซ้ำ ดังตัวอย่างกรณีการฟ้องร้องในชั้นศาลกรณีหนึ่งเมื่อปี ค.ศ. 1925 ระหว่างหน่วยงานการศึกษาของรัฐที่กล่าวหาว่าพ่อแม่ครอบครัวหนึ่งไม่มี “สิทธิ” ในการสอนลูกเองอยู่ที่บ้าน โดยศาลได้ตัดสินให้พ่อแม่ครอบครัวนั้นเป็นฝ่ายชนะ โดยคำพิพากษาของศาลตอนหนึ่งได้ประกาศถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญว่า

“ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับเสรีภาพของบุคคลที่รัฐพึงยึดถืออย่างมั่นคงประการหนึ่ง คือความเชื่อว่ารัฐไม่มีสิทธิหรืออำนาจในการหลอหลอมเด็ก โดยการบีบบังคับให้เด็กต้องได้รับการศึกษาในแบบที่รัฐต้องการจากสถานศึกษาที่รัฐจัดให้เท่านั้น รัฐไม่ใช่เจ้าของชีวิตเด็ก และดังนั้น ครอบครัวที่เลี้ยงดู ทะนุถนอมเด็กแต่ละคนมาจึงมีสิทธิและความรับผิดชอบในการเตรียมเขาเหล่านั้นให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วย”²

อย่างไรก็ตามความเคลื่อนไหวในการออกกฎหมายรองรับการจัดโรงเรียนในบ้านในสหรัฐอเมริกาเพิ่งเกิดขึ้นอย่างจริงจังในช่วง 20 ปีนี้เอง โดยในปี 1980 มีเพียง 3 มลรัฐที่มีกฎหมายอนุญาตให้มีการจัดโรงเรียนในบ้านได้อย่างเป็นทางการ แต่ในช่วงเวลาเพียงสิบกว่าปี มลรัฐต่าง ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในเรื่องนี้ไปอย่างรวดเร็ว จนในปัจจุบันทั้ง 50 มลรัฐในสหรัฐได้มีกฎหมายอนุญาต

อย่างเป็นทางการ หรือมีการผ่อนปรนให้มีการจัดโรงเรียนในบ้านได้ทั้งสิ้น³ ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีการออกกฎหมายการศึกษาสามารถรับเช่นนี้ เมื่อมีการตีพิพาทระหว่างครอบครัวที่จัดโรงเรียนในบ้านกับหน่วยงานของรัฐในมลรัฐต่าง ๆ กลุ่มพ่อแม่ก็ได้แต่อ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นหลักในการรู้ความในชั้นศาล ซึ่งก็ปรากฏว่ามีน้อยครั้งที่ศาลจะตีความรัฐธรรมนูญในทางที่เป็นประโยชน์แก่พ่อแม่เหล่านี้ ในขณะที่เดียวกันก็มีไม่น้อยที่กลุ่มพ่อแม่ Home School มักถูกตัดสินให้เป็นฝ่ายที่กระทำผิดกฎหมาย ฝ่ายรัฐที่เป็น โจทย์ได้รับการเข้าข้างโดยอ้างว่าแม้รัฐธรรมนูญจะประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลก็ตาม แต่หน่วยงานของรัฐก็มีหน้าที่ตามกฎหมายเช่นกันในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชน ดังนั้นการที่หน่วยงานในบางมลรัฐกล่าวหาว่าพ่อแม่ไม่มีสิทธิในการเปิดโรงเรียนสอนลูกตนเองในบ้าน จึงเป็นข้อกล่าวหาที่รับฟังได้และมีเหตุผลชอบธรรมในการวินิจฉัยของศาลหลายมลรัฐในขณะนั้น

ในช่วงปี 1970 เป็นต้นมา การมีกฎหมายการศึกษาหรือกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของพ่อแม่ผู้ปกครองออกมาเป็นการเฉพาะในมลรัฐต่าง ๆ จึงทำให้การจัดโรงเรียนในบ้านในสหรัฐเป็นไปได้โดยถูกต้องและสะดวกยิ่งขึ้นโดยไม่ต้องพะวงกับการตีความรัฐธรรมนูญอีกต่อไป⁴

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการออกกฎหมายยังมีความหลากหลายอยู่มากในแต่ละมลรัฐของสหรัฐ ขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ว่าจะมีการกำกับดูแลในเรื่องนี้อย่าง “เข้ม” เพียงไร⁵

- บางมลรัฐมีการกำหนดเพียงให้พ่อแม่มีหนังสือแสดงเจตจำนง (*Notice of Intent*) ที่จะสอนลูกอยู่กับบ้านให้หน่วยงานของรัฐรับทราบก็พอ
- บางมลรัฐมีการกำหนดคุณสมบัติของพ่อแม่ที่จะทำหน้าที่ครู เช่น ต้องมีการศึกษาระดับปริญญาหรือไม่ต่ำกว่ามัธยมปลายหรือต้องมีการศึกษาสูงกว่าระดับที่จะสอนลูกไม่ต่ำกว่า 4 ปี เป็นต้น
- บางมลรัฐมีการกำหนดรายวิชาพื้นฐานที่จะต้องทำการสอน ตลอดจนกำหนดให้มีการยื่น “หลักสูตรและแผนการสอน” ให้หน่วยงานของรัฐเห็นชอบ
- บางมลรัฐมีการกำหนดให้มี “การตรวจเยี่ยมตามบ้าน” (*Home Visit*) โดยครูที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อสอดส่องดูแลคุณภาพ
- บางมลรัฐมีการกำหนดให้มีการสอบวัดมาตรฐานความรู้ของเด็กอย่างเป็นระบบ เช่น สอบปีเว้นปี หรือสอบที่ระดับชั้นบางชั้น เป็นต้น

ในภาพรวมนั้นอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินการสอนแบบ Home School ในสหรัฐอเมริกานั้นสามารถกระทำได้โดยมีกฎหมายรองรับลักษณะใดลักษณะหนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ มลรัฐส่วนใหญ่มีการยอมรับสถานะทางกฎหมายของ “โรงเรียนในบ้าน” อย่างเป็นทางการ

“ ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับเสรีภาพของบุคคลที่รัฐพึงยึดถืออย่างมั่นคงประการหนึ่งคือความเชื่อว่ารัฐไม่มีสิทธิหรืออำนาจในการหล่อหลอมเด็กโดยการบีบบังคับให้เด็กต้องได้รับการศึกษาในแบบที่รัฐต้องการจากสถานศึกษาที่รัฐจัดให้เท่านั้น รัฐไม่ใช่เจ้าของชีวิตเด็กและดังนั้น ครอบครัวที่เลี้ยงดู ทะนุถนอมเด็กแต่ละคนมาจึงมีสิทธิและความรับผิดชอบในการเตรียมเขาเหล่านั้นให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วย”

จากคำพิพากษาตอนหนึ่งในคดีฟ้องร้อง
ระหว่างหน่วยงานการศึกษาของมลรัฐหนึ่งใน
สหรัฐอเมริกา กับครอบครัวที่จัด Home School

ในขณะที่มลรัฐอีกจำนวนหนึ่งยอมรับอย่างอ้อม ๆ โดยตีความให้โรงเรียนในบ้านมีฐานะเทียบเท่าหรือเสมือนหนึ่ง “โรงเรียนเอกชน”⁶

อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญในเชิงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องนี้ ไม่ได้หมายความว่า การจัด Home School จะจัดได้หรือไม่ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่ประเด็นที่สำคัญกว่านั้นก็คือ การจัด Home School จะตกอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมตามกฎหมายหรือระเบียบมากน้อยแค่ไหน ซึ่งประเด็นนี้จะมีผลกระทบโดยตรงต่อเสรีภาพและความยืดหยุ่นที่ครอบครัว Home School แต่ละครอบครัวจะได้รับในการจัดการศึกษาให้ลูกของตน

กรณีตัวอย่างบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกาจะชี้ถึงประเด็นนี้ได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น

กรณีรัฐเพนซิลวาเนีย การจัด Home School ในรัฐเพนซิลวาเนียแม้ว่าจะสามารถกระทำได้โดยมีกฎหมายซึ่งออกมาในปี 1986 รองรับสถานภาพของโรงเรียนในบ้านอย่างเป็นทางการก็ตาม แต่กฎหมายของรัฐนี้จัดได้ว่าเป็นกฎหมายที่ “คุมเข้ม” และมีรายละเอียดที่พ่อแม่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหลายเรื่อง กฎหมายของรัฐนี้ให้ความสำคัญแก่คนกลุ่มเดียวคือคนที่มีความรู้หรือถือใบประกอบวิชาชีพครูซึ่งหากคนกลุ่มนี้จะจัดโรงเรียนในบ้านให้ลูกของตนก็สามารถทำได้โดยรัฐไม่ไปเข้มงวดอะไรมาก แต่นอกเหนือจากกรณีนี้แล้ว พ่อแม่อื่น ๆ ที่มีได้มีวุฒิหรือใบประกอบวิชาชีพครูจะต้องถือปฏิบัติดังนี้⁷

- พ่อแม่หรือผู้ปกครองจะต้องส่งเอกสารประกอบการจดทะเบียน Home School ในตอนเริ่มต้นและส่งเอกสารประกอบการขอต่ออายุทุกวันที่ 1 สิงหาคมของทุกปีโดยระบุชื่อที่อยู่ของผู้ปกครอง ชื่อและอายุของเด็ก ที่อยู่และหมายเลขติดต่อของสถานที่ที่สอน ตลอดจนระบุวัตถุประสงค์และเค้าโครงของหลักสูตรที่จะใช้สอน
- ในส่วนเนื้อหาการสอนจะต้องเป็นไปตามกรอบเนื้อหาที่ทางกรมการศึกษาของรัฐกำหนดโดยเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นการสอนในระดับประถมหรือมัธยมศึกษา ซึ่งมีการระบุรายวิชาที่จะต้องครอบคลุมไว้โดยละเอียด
- นอกจากนี้ ผู้ปกครองจะต้องมีการจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ของบุตรในความดูแลโดยประมวล บันทึกหลักฐานการเรียนรู้ ตลอดจนวัสดุและสื่อการสอนไว้ให้ครบถ้วน เพื่อการตรวจสอบโดยครูและนักจิตวิทยาจากโรงเรียนใกล้เคียงที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะรายงานผลต่อผู้ตรวจการการศึกษาประจำโรงเรียน (School Superintendent) อีกทีหนึ่ง
- ที่สำคัญคือหากผู้ตรวจการการศึกษาประจำโรงเรียนพิจารณาแล้วเห็นว่าการศึกษาที่ผู้ปกครองจัดให้บุตรไม่เหมาะสมแต่ประการใดก็ตาม ผู้ปกครองจะต้องทำรายงานชี้แจงการแก้ไขข้อบกพร่องให้ทราบภายใน 20 วัน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกลางมาช่วยพิจารณาอีกเพื่อความยุติธรรมหลังจากนั้นหากยังเห็นว่ามีข้อบกพร่องอยู่อีก ผู้ตรวจการสิทธิสั่งให้ผู้ปกครองนำเด็กไปเข้าเรียนในโรงเรียนใกล้เคียงแทน และมีสิทธิสั่งห้ามไม่ให้ผู้ปกครองจัดการศึกษาในบ้านอีกเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี

จะเห็นได้ว่ามาตรการกำกับดูแล Home School ในรัฐเพนซิลวาเนียนั้นเป็นมาตรการที่ค่อนข้าง “เข้ม” และทำให้ผู้ปกครองที่ประสงค์จะจัดโรงเรียนในบ้านมีภาระค่อนข้างสูงในการปฏิบัติตามกฎหมาย ที่สำคัญคือความเป็นอิสระในการจัดการเรียนการสอนตามความเชื่อของคนนั้น กลายเป็นเรื่องที่ถูกวางกรอบค่อนข้างแน่นหนาทีเดียว ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักสูตรของมลรัฐนี้ ดังนี้

“ ในระดับประถมศึกษา ต้องมีการจัดรายงานต่อไปนี้ได้แก่ 1) ภาษาอังกฤษ ซึ่งรวมถึงการสะกดคำ การอ่าน การเขียน; 2) คณิตศาสตร์; 3) วิทยาศาสตร์; 4) ภูมิศาสตร์; 5) ประวัติศาสตร์สำหรับอเมริกาและประวัติศาสตร์รัฐเพนซิลวาเนีย; 6) หน้าที่พลเมือง; 7) สุขศึกษาซึ่งรวมถึงการสอนเกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัย; 8) สุขศึกษา; 9) พลศึกษา; 10) ดนตรี; และ 11) ศิลปศึกษา”

“ ในระดับมัธยมศึกษา ต้องมีการจัดรายงานต่อไปนี้ ได้แก่ 1) ภาษาอังกฤษ ซึ่งรวมถึงภาษาวรรณกรรม การพูดและการเขียนความเรียง; 2) วิทยาศาสตร์; 3) ภูมิศาสตร์; 4) สังคมศึกษา ซึ่งรวมถึงหน้าที่พลเมือง ประวัติศาสตร์โลก ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาและรัฐเพนซิลวาเนีย; 5) คณิตศาสตร์ ซึ่งรวมถึงคณิตศาสตร์ทั่วไป และเรขาคณิต; 6) ดนตรีและศิลปศึกษา; 7) พลศึกษา; 8) สุขศึกษาและสุขศึกษาซึ่งรวมถึงการสอนป้องกันอัคคีภัย นอกจากนี้ยังอาจรวมถึงรายวิชาด้านเศรษฐศาสตร์ ชีววิทยา เคมี ภาษาต่างประเทศ ตรีโกณมิติ หรือรายวิชาอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและความรับผิดชอบของผู้ปกครอง....”⁸

นอกจากนี้ ข้อกำหนดตามระเบียบเกี่ยวกับการจัดทำแฟ้มสะสมงานหรือ Portfolio นั้นก็ดูเด็ดไม่น้อย โดยระเบียบที่ทางรัฐเพนซิลวาเนียได้ออกมาเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ระบุว่า

“ แฟ้มสะสมงานจะต้องประกอบด้วยบันทึกการสอนซึ่งจัดทำต่อเนื่องควบคู่ไปกับการสอนแต่ละหัวข้อ ซึ่งในบันทึกการสอนรายหัวข้อดังกล่าว จะต้องผนวกด้วยตัวอย่างหนังสือที่ใช้ ตัวอย่างแบบฝึกหัดตัวอย่างงานเขียนของนักเรียนตลอดจนสื่อการสอนอื่น ๆ นอกจากนี้สำหรับนักเรียนในระดับชั้นเกรดสาม ห้า และแปด จะต้องมีกรายงานผลการสอบวัดความรู้ด้านการอ่าน ภาษา และคณิตศาสตร์ ด้วยแบบสอบมาตรฐานระดับชาติหรือระดับรัฐแบบมาด้วย”⁹

การดำเนินการจัดโรงเรียนในบ้านในมลรัฐเพนซิลวาเนียจึงเป็นสิ่งที่ไม่สะดวกง่ายดายนักสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะมีกฎระเบียบคอยกำกับอยู่ทุกขั้นตอนนอกจากนี้ตัวแปรสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการอยู่ภายใต้การตรวจสอบของครูและนักจิตวิทยาจากโรงเรียนในพื้นที่ ซึ่งหากปราศจากความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองกับ “นักการศึกษา” เหล่านี้ งาน Home School ก็อาจยิ่งยากขึ้นเป็นทวีคูณ

กรณีรัฐเซาท์แคโรไลนา กรณีรัฐเซาท์แคโรไลนามีการออกกฎหมายรองรับการจัด Home School เช่นกัน โดยกฎหมายของรัฐนี้เปิดทางเลือกให้พ่อแม่จัด Home School ได้ 2 ลักษณะ คือ¹⁰

- จัดโดยอิสระโดยได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการการศึกษาเขตนั้น ๆ โดยมีเงื่อนไขกำกับ คือ
 - 1) ผู้ปกครองต้องมีการศึกษาขั้นต่ำชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
 - 2) เวลาการสอนต้องไม่น้อยกว่า 4 ชั่วโมงครั้งต่อวัน และไม่น้อยกว่า 180 วันต่อปี
 - 3) หลักสูตรต้องครอบคลุมเนื้อหาวิชาการอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสำหรับในระดับมัธยมตั้งแต่เกรด 7-12 ต้องเพิ่มวิชาการเขียนความเรียงและวรรณกรรม
 - 4) มีการจัดเก็บแผนการสอน ตัวอย่างงานของนักเรียน ตลอดจนผลการสอบวัดความรู้ด้านต่างๆ ไว้เพื่อการตรวจสอบโดยสำนักงานการศึกษาเขตตามระยะเวลาที่เหมาะสม ตลอดจนมีการรายงานเวลาเรียนของนักเรียนต่อทางสำนักงานทุก 6 เดือน
 - 5) มีการดำเนินการให้นักเรียนสามารถไปใช้ห้องสมุดได้อย่างเหมาะสม
 - 6) นักเรียนเข้ารับการทดสอบความรู้ประจำปีของรัฐ
 - 7) ผู้ปกครองมีการลงนามในเอกสารยินยอมว่าหากมีข้อบกพร่องใด ๆ ที่เกิดจากการจัดการศึกษาเองในบ้าน ทางรัฐจะไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น

ทั้งนี้ หากการจัดโรงเรียนในบ้านไม่เป็นไปตามข้อกำหนดนี้แล้ว ทางสำนักงานการศึกษาเขตสามารถนำเด็กกลับมาเข้าโรงเรียนปกติได้เช่นกัน

- จัดโดยเข้าเป็นสมาชิกในสังกัด South Carolina Association of Independent Home School (SCAIHS) ที่กฎหมายของรัฐยอมรับสถานภาพและบทบาท โดยครอบครัว Home School ที่เข้ามาจดทะเบียนเป็นสมาชิกสมาคมนี้จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดตามเหมือนการจัดแบบแรก หากมีมาตรการเพิ่มเติมได้แก่การส่งหลักสูตรให้เจ้าหน้าที่ของสมาคมพิจารณา การเข้ารับการอบรมของสมาคม การจัดทำรายงานความก้าวหน้าพร้อมทั้งเพิ่มคะแนนของนักเรียนเสนอต่อสมาคม ตลอดจนการจ่ายค่าบำรุงให้สมาคม ซึ่งหากครอบครัวที่เป็นสมาชิกไม่ปฏิบัติตามนี้อาจถูกถอนสมาชิกภาพและสิทธิที่จะจัด Home School แบบนี้ได้

จะเห็นได้ว่า กรณีรัฐเซาท์แคโรไลนาก็มีระเบียบข้อกำหนดที่หุ้มนิยมพอพืดพอเหวียงกับรัฐเพนซิลวาเนียเช่นกัน แม้จะดูยืดหยุ่นกว่าในแง่ทางเลือกในการจดทะเบียน Home School ได้ 2 แบบ แต่โดยวิธีการกำกับควบคุมมาตรฐานการศึกษาให้ “เทียบเท่า” ระบบการศึกษาปกติ

กรณีรัฐอชิงตัน กรณีรัฐอชิงตันจัดได้ว่ามีข้อกำหนดที่ “เป็นมิตร” กับพ่อแม่ Home School มากกว่า 2 รัฐที่กล่าวมา โดยรัฐนี้มีการกำหนดการศึกษาภาคบังคับสำหรับเด็กอายุ 8-18 ปี โดยมีข้อกำหนดให้เป็นการเฉพาะสำหรับ “การสอนในบ้าน” (Home-based instruction) ดังนี้

“การดำเนินการสอนสามารถทำได้จากบ้าน หากการสอนนั้นมีแผนและการตรวจสอบที่เป็นระบบ รวมถึงการมีหลักสูตรที่ครอบคลุมเนื้อหาวิชาพื้นฐานเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ สุขศึกษา การอ่าน การเขียน การสะกดคำ ดนตรี ศิลปะศึกษา ตลอดจนอาชีพศึกษา ทั้งนี้โดยมีชั่วโมงการสอนเทียบเท่าได้กับระดับชั้นเรียนเดียวกันใน โรงเรียนเอกชนทั่วไป”¹¹

สำหรับข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะจัด Home School นั้นก็กำหนดไว้ถึง 4 ทางเลือก ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองอาจมีคุณสมบัติได้ตามข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้คือ 1) ผ่านการเรียนหลังมัธยมมาแล้วไม่น้อยกว่า 45 หน่วยกิตจตุภาค (quarter) หรือเทียบเท่า ; หรือ 2) จัดการสอนภายใต้การกำกับดูแลและให้คำปรึกษาของครูผู้มีใบประกอบวิชาชีพโดยมีการพบปะกันระหว่างนักเรียนกับครูผู้นั้นอย่างน้อย 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ; หรือ 3) ได้รับการพิจารณาแล้วว่าเหมาะสมโดยดุลยพินิจของผู้ตรวจการการศึกษาประจำโรงเรียนในท้องถิ่นนั้น ; หรือ 4) เข้ารับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการสอนในบ้านจากสถาบันอุดมศึกษาที่เหมาะสม¹²

นอกจากนี้ ผู้ปกครองต้องมีการเก็บรวบรวมหลักฐานบันทึกความก้าวหน้าในการเรียน รวมถึงผลการทดสอบต่าง ๆ ของนักเรียนไว้เช่นกัน แต่ไม่ได้มีการกำหนดชัดเจนถึงกลไกตรวจสอบ หากระบุแต่เพียงว่าในกรณีที่นักเรียนผู้นั้นจะไปศึกษาต่อในโรงเรียนปกติ ผู้ปกครองจะต้องสามารถส่ง “หลักฐานการเรียนรู้อื่นๆ” เหล่านี้ให้แก่เด็กนักเรียนได้

ผู้ปกครองในรัฐวอชิงตันจึงมีอิสระสูงกว่าโดยไม่ถูก “จัดกรอบ” หรือถูกกำกับควบคุมใกล้ชิดจากทางรัฐ สำนักงานการศึกษาเขตเองก็มิได้รับมอบอำนาจตามกฎหมายที่จะเข้าไปกำกับดูแลอะไรได้มากนัก พ่อแม่ผู้ปกครองเพียงแต่ต้องมีหนังสือแสดงเจตน์จำนงต่อทางสำนักงานเพื่อเป็นหลักฐานเท่านั้น

จุดที่น่าสนใจที่สะท้อนปรัชญาเสรีนิยมของรัฐนี้คือการที่กฎหมายได้ระบุเจตนารมณ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

“ฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐตระหนักดีว่า การสอนในบ้านมีแบบแผน โครงสร้างที่ยืดหยุ่นกว่าการสอนในชั้นเรียนปกติ ดังนั้นข้อกำหนดใด ๆ ในกฎหมายนี้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในบ้านพึงได้รับการตีความบนฐานความคิดแบบเสรีนิยมด้วย”¹³

กรณีรัฐเท็กซัส กรณีรัฐเท็กซัสนั้นก่อนหน้าปี 1981 ครอบครัวยุคใด ๆ สามารถจัด Home School ได้โดยตีความเข้าลักษณะ “โรงเรียนเอกชน” ประเภทหนึ่ง ต่อมาในปี 1981 สำนักงานการศึกษาของรัฐเท็กซัสได้ออกมาประกาศอย่างไม่มีปี่มิขลุ่ยว่าการจัดโรงเรียนในบ้านไม่ถือเป็นรูปแบบการศึกษาเอกชน และดังนั้นไม่ถือเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่ถูกต้องตามกฎหมายและหลังจากนั้นก็ได้เริ่มมีการดำเนินคดีกับพ่อแม่ที่จัด Home School ในรัฐ อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการสู้ความกันในชั้นศาลจนถึงศาลสูงของรัฐปรากฏว่าสำนักงานการศึกษาของรัฐเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างยับเยิน โดยศาลได้ลงความเห็นว่าการกระทำของสำนักงานการศึกษาของรัฐนั้น “...สะท้อนถึงความไม่เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การอ้างใช้อำนาจโดยมิชอบ และเป็นกรกระทำที่ไร้เหตุผลอันล่งละเมิดสิทธิส่วนบุคคล....”¹⁴

จากความพ่ายแพ้ดังกล่าว นอกจากทางสำนักงานจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เป็นเงินถึง 360,000 เหรียญสหรัฐแล้ว ผลอันใหญ่หลวงที่ตามมาคือการทำให้อาจการจัด Home School ในรัฐเท็กซัส เป็นเรื่องสะดวกง่ายดายตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาโดยหน่วยงานของรัฐ “เลิกยุ่ง” กับพ่อแม่ Home School เกือบจะสิ้นเชิง ผู้ปกครองสามารถจัดหลักสูตรแบบใดก็ได้ โดยไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการตรวจสอบจากรัฐ ไม่มีการกำหนดเรื่องการสอบวัดความรู้ใด ๆ และไม่มีแม้แต่ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจดทะเบียนกับทางรัฐ พ่อแม่ผู้ปกครองเพียงแต่ให้ความร่วมมือตามควรแก่เหตุ หากได้รับการติดต่อร้องขอข้อมูลบางอย่างจากหน่วยงานของรัฐเป็นครั้งคราวเท่านั้น¹⁵

ทั้งนี้ อาจดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการออกกฎหมายของแต่ละมลรัฐในสหรัฐอเมริกาได้ในภาคผนวก ก.¹⁶

เปรียบเทียบลักษณะการออกกฎหมายเรื่อง Home School ที่ต่างกันไป

ในมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา¹⁷

ลักษณะการออกกฎหมาย	มลรัฐที่เข้าลักษณะ
แบบที่ 1 ไม่มีการออกกฎระเบียบควบคุมหรือมีเป็นส่วนน้อย ไม่มีการกำหนดให้พ่อแม่ต้องมีคุณสมบัติหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการทดสอบความรู้ของเด็ก การกำหนดให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐมีเพียงเล็กน้อย	<ul style="list-style-type: none"> ● Arizona ● Idaho ● Illinois ● Indiana ● Mississippi ● Missouri ● Montana ● New Jersey ● Oklahoma ● Texas ● Wisconsin ● Wyoming
แบบที่ 2 มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการทดสอบความรู้ของเด็กบ้าง แต่ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูของพ่อแม่	<ul style="list-style-type: none"> ● Alabama ● Alaska ● California ● Colorado ● Delaware ● Florida ● Hawaii ● Kansas ● Kentucky ● Louisiana ● Michigan ● Minnesota ● Nebraska ● North Carolina ● Oregon ● Utah

ลักษณะการออกกฎหมาย	มลรัฐที่เข้าลักษณะ
แบบที่ 3	<ul style="list-style-type: none"> ● Connecticut ● Ohio

ลักษณะการออกกฎหมาย	มลรัฐที่เข้าลักษณะ
มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการทดสอบความรู้ของเด็กตลอดจนการจัดทำเพิ่มสะสมงานเพื่อการตรวจสอบเป็นรายปี มีการกำหนดเรื่องคุณวุฒิและใบประกอบวิชาชีพครูด้วยในบางรัฐ	<ul style="list-style-type: none"> ● Georgia ● Maryland ● New Hampshire ● New Mexico ● South Carolina ● South Dakota ● Virginia ● Washington
<u>แบบที่ 4</u> มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดทำเพิ่มสะสมงานและมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการทดสอบความรู้ของเด็กเป็นระยะ ๆ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณวุฒิและใบประกอบวิชาชีพครูของพ่อแม่	<ul style="list-style-type: none"> ● Arkansas ● Iowa ● Maine ● Nevada ● New York ● Rhode Island ● Tennessee ● Vermont ● West Virginia
<u>แบบที่ 5</u> มีข้อกำหนดที่เคร่งครัดเกี่ยวกับ Home School ทั้งในเรื่องคุณวุฒิและใบประกอบวิชาชีพครูของพ่อแม่ การทดสอบความรู้เด็กเป็นรายปี และอื่น ๆ	<ul style="list-style-type: none"> ● Massachusetts ● North Dakota ● Pennsylvania

ในภาพรวมของการออกกฎหมายรองรับการจัด Home School ในสหรัฐอเมริกา อาจสรุปได้ดังนี้

- ใน 37 มลรัฐมีกฎหมายที่ระบุและอนุญาตให้มีการจัด “โรงเรียนในบ้าน” ได้ ภายใต้เงื่อนไขข้อกำหนดต่าง ๆ กันอีก 12 มลรัฐยอมให้จัดได้ในฐานะ “โรงเรียนเอกชน”
- ในมลรัฐเหล่านี้ส่วนใหญ่ยอมให้พ่อแม่ที่มีการศึกษาแค่ระดับมัธยมปลายสามารถจัดโรงเรียนในบ้านได้ ยกเว้นรัฐ North Dakota ที่กำหนดให้พ่อแม่ต้องสอบวิชาครูด้วย
- ประมาณ 2 ใน 3 ของมลรัฐเหล่านี้มีการกำหนดเรื่องการสอบมาตรฐานความรู้ เช่น Colorado และ Georgia กำหนดให้สอบปีเว้นปี Tennessee กำหนดให้สอบที่ Grade 2 3 6 8 10 Virginia กำหนดให้สอบทุกปีและต้องได้ percentile 40 ขึ้นไป
- มี 4 มลรัฐที่พ่อแม่ต้องมี Notice of Intent ที่จะสอนลูกอยู่กับบ้าน อีก 3 มลรัฐที่พ่อแม่ไม่ต้องแจ้งอะไรเลย
- มี 4 มลรัฐที่กำหนดให้มีการให้ความเห็นชอบจากรัฐและการติดตามตรวจสอบการเรียนในบ้านจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

- บางรัฐ เช่น Washington Iowa มีการกำหนดให้โรงเรียนของรัฐขึ้นทะเบียนเด็ก Home School เป็นนักเรียนบางเวลา เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการประเมินผล

อย่างไรก็ตาม ในท่ามกลางความหลากหลายของการออกกฎหมายและระเบียบรองรับเรื่อง Home School นี้ สิ่งที่เป็นแนวโน้มร่วมในสหรัฐก็คือ แนวโน้มการผ่อนคลายการควบคุมจากรัฐ โดยผ่อนคลายจากการคุม process มาเป็นการคุมที่ product แทน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับหลักสูตรที่ดี คุณสมบัติของพ่อแม่ในฐานะครูกี่ดี มีแนวโน้มที่จะค่อย ๆ ถูกผ่อนคลายลงไป โดยมลรัฐส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มที่จะใช้เรื่อง standard testing เข้ามาเป็นเครื่องมือในการประกันคุณภาพเป็นสำคัญ¹⁸

ตัวอย่างที่น่าสนใจของแคนาดา

ส่วนในกรณีประเทศแคนาดา อันเป็นอีกประเทศหนึ่งในแถบอเมริกาเหนือที่ในทุกรัฐมีการอนุญาตให้พ่อแม่เปิด Home School ได้ นั้น ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าพ่อแม่ ผู้ปกครองมีบทบาทในการเปิด Home School ที่สะดวกพอสมควร ทั้งในแง่การติดต่อกับหน่วยงานของรัฐและการให้อิสระแก่พ่อแม่ในการจัดการศึกษาตามแบบฉบับของตนได้ระดับหนึ่ง

โดยทั่วไปการจัด Home School ในแคนาดานั้น¹⁹

- ถูกต้องตามกฎหมายในทุกรัฐ
- แต่ละรัฐมีกฎระเบียบกำกับดูแลของตนเอง ซึ่งพ่อแม่จะต้องติดต่อขอทราบรายละเอียดจาก Education and Training Department ในรัฐของตน
- โดยทั่วไปในแคนาดาไม่มีการกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติพิเศษในด้านวิชาการสำหรับพ่อแม่ที่ต้องการจัด Home School
- โดยทั่วไปไม่มีการกำหนดให้พ่อแม่ต้องยึดกรอบหลักสูตรใดๆ แต่ในทางปฏิบัติพ่อแม่สามารถดูหลักสูตรของท้องถิ่น (provincial curriculum) เป็นแนวในการจัดการศึกษาให้ลูกของตนได้

อย่างไรก็ตาม โดยรูปแบบการปกครองที่กระจายอำนาจไปในแต่ละมลรัฐเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา ทำให้ในแคนาดามีความหลากหลายของมาตรการกำกับดูแลการจัด Home School เช่นเดียวกัน

ในสหรัฐอเมริกา นั้น ทั้ง 50 มลรัฐมีกฎหมายหรือระเบียบรองรับการจัด Home School แต่ข้อกำหนดของแต่ละมลรัฐนั้นก็มีความ “เข้ม” ที่ต่างกันไป ส่วนในแคนาดา มีกรณีที่น่าสนใจที่รัฐ British Columbia ที่กำหนดให้เด็ก Home School “ขึ้นทะเบียน” ไว้กับโรงเรียนใกล้เคียง เพื่อให้สามารถใช้โรงเรียนเป็นแหล่งสนับสนุนทางวิชาการ ตลอดจนการหยิบยืมวัสดุอุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ได้

ในการนี้ ในบางรัฐก็มีมาตรการกำกับดูแลที่น่าสนใจ อย่างเช่นกรณีรัฐ British Columbia มีการกำหนดให้พ่อแม่เจ้าของจัด Home School โดย “ขึ้นทะเบียน” ชื่อเด็กไว้กับสถานศึกษาในท้องถิ่นหรือ

สถานศึกษาใดๆ ในรัฐก็ได้ เพื่อที่รัฐยังสามารถจัดสรรงบประมาณต่อหัวนักเรียนผ่านมาทางสถานศึกษา นั้นๆ จำนวนหนึ่งเพื่อใช้สนับสนุนการศึกษาของเด็กที่แม่จะเรียนอยู่กับบ้านก็ตาม โดยงบประมาณดังกล่าวเป็นสัดส่วนนิดเดียวเมื่อเทียบกับงบประมาณต่อหัวปกติ เช่นอาจมีสัดส่วนเพียง 1/16 หรือประมาณ 200 เหรียญแคนาดา ซึ่งโรงเรียนที่เด็ก Home School มาขึ้นทะเบียนไว้ก็จะใช้งบนี้ในการให้บริการเกี่ยวกับการให้หีบอิมมัดดู อุปกรณ์ หนังสือ ตำราต่างๆ ตลอดจนการให้บริการเกี่ยวกับการทดสอบวัดความรู้ วิชาต่างๆ ของเด็ก เป็นต้น²⁰

นอกจากนี้ในบางรัฐ เช่นรัฐ Ontario ก็มีการวางแผนปฏิบัติและหลักเกณฑ์ในการช่วยให้หน่วยงานของรัฐหรือสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวในการติดตามประเมินผลการจัด Home School แต่ละกรณีว่าเหมาะสมเพียงไร อย่างไรก็ตามแนวปฏิบัติเหล่านี้ไม่มีอำนาจบังคับตามกฎหมาย หากเป็นแนวปฏิบัติที่ “ปรับใช้” ในกระบวนการประสานงานและการแนะนำแนะแนวระหว่างเจ้าหน้าที่การศึกษา กับพ่อแม่ Home School แต่ละราย นอกจากนี้ในรัฐ Ontario ก็ไม่ได้บังคับให้พ่อแม่ต้อง “ขึ้นทะเบียน” ลูกไว้กับโรงเรียนเหมือนกรณี British Columbia อีกด้วย²¹

ในกรณี Ontario พ่อแม่ที่ไม่ประสงค์จะรับความช่วยเหลือหรือติดต่อสัมพันธ์ใดๆ กับสถานศึกษา จึงมีอิสระตามกฎหมาย ที่จะไม่ต้องทำการใดๆ มากไปกว่าแค่ “แจ้งเพื่อทราบ” กับสำนักงานการศึกษาในท้องถิ่นและไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม “แนวปฏิบัติ” ใดๆ ที่สำนักงานการศึกษาท้องถิ่นกำหนด และทางสำนักงานฯ ก็มีได้มีอำนาจตามกฎหมายใดๆ ที่จะแทรกแซงเกินขอบเขต ยกเว้นกรณีที่มีเหตุผลอันแน่ชัดว่าพ่อแม่บางรายอาจไม่ได้จัดการศึกษาที่ดีให้ลูก ซึ่งในกรณีนั้นก็สามารเข้าไปสอบสวนเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของเด็ก เป็นสำคัญ²²

กรณีประเทศอังกฤษและประเทศในแถบยุโรป

ในทวีปยุโรปนั้น มีการจัดทำข้อตกลงร่วมระหว่างประเทศต่างๆ ในปี 1952 ว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยในมาตรา 2 ได้กล่าวถึงสิทธิทางการศึกษาว่า

“บุคคลใด ๆ ต้องไม่ถูกจำกัดสิทธิที่จะได้รับการศึกษา ในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐใด ๆ พึงให้ความเคารพต่อสิทธิของผู้ปกครองที่จะเข้ามากระทำการใด ๆ ให้แน่ใจว่าการศึกษาอบรมนั้นสอดคล้องกับค่านิยมความเชื่อทางศาสนาและปรัชญาของตน”²³

โดยกระแสสากลที่ส่งเสริมสิทธิของพ่อแม่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดังกล่าว จึงทำให้หลายประเทศในยุโรปมีความเคลื่อนไหวในการออกกฎหมายรองรับสิทธิการจัดการศึกษาทางเลือกของพ่อแม่ผู้ปกครองอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ทั้งนี้กฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัด Home School ในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก แบ่งได้ออกเป็น 4 กลุ่มด้วยกัน โดยมีประเทศที่แยกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้²⁴

- ประเทศที่มีกฎหมายเอื้อต่อการจัด Home School (เบลเยียม , เดนมาร์ก , ไอร์แลนด์ , ฝรั่งเศส , อิตาลี , ลักเซมเบิร์ก , นอร์เวย์ , โปรตุเกส , สวิตเซอร์แลนด์ส่วนใหญ่ , อังกฤษ)
- ประเทศที่ในอดีตไม่อนุญาต Home School แต่ปัจจุบันอนุญาตแล้ว (ออสเตรเลีย)
- ประเทศที่ปัจจุบันตามตัวบทกฎหมายไม่อนุญาต Home school แต่สามารถให้การอนุญาตได้เป็นรายกรณีไป (สเปน , กรีซ , 2 มณฑลของสวิตเซอร์แลนด์ , เนเธอร์แลนด์)
- ประเทศที่มีการบังคับเรียนในระบบแต่อย่างเดียว (เยอรมัน)

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศหนึ่งที่ได้มีกฎหมายรองรับสิทธิประการนี้มากกว่าครึ่งศตวรรษแล้ว โดยใน Education Act ปี 1994 ซึ่งต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี 1981 ได้ระบุถึงสิทธิในเรื่องนี้ไว้ใน 2 มาตราที่สำคัญ คือ

มาตรา 36 : ผู้ปกครองของเด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับทุกคน มีหน้าที่จัดการให้เด็กผู้นั้นได้รับการศึกษาเต็มเวลาที่เหมาะแก่ช่วงอายุ ระดับความสามารถและความถนัดตลอดจนความต้องการพิเศษใด ๆ ที่เด็กผู้นั้นอาจมี ทั้งนี้โดยการเข้าเรียนในโรงเรียนหรืออื่น ๆ

มาตรา 76 : ในการใช้อำนาจหน้าที่ใด ๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้หน่วยงานการศึกษาท้องถิ่นพึงยึดถือเป็นหลักการทั่วไปว่านักเรียนพึงได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับความปรารถนาของผู้ปกครอง ตราบใดที่ไม่กระทบต่อประสิทธิภาพของการศึกษาอบรมหรือเป็นภาระค่าใช้จ่ายแก่สังคม²⁵

ปัจจุบันกฎหมายการศึกษาฉบับใหม่ของอังกฤษคือ Education Act 1996 ยังคงสืบทอดเจตนารมณ์เดิมของการให้สิทธิเสรีภาพแก่พ่อแม่ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาให้ลูกหลานด้วยตนเอง หากมีการเขียนเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ปกครองใหม่ว่า²⁶

มาตรา 7

“The parent of every child of compulsory school age shall cause him to receive efficient full-time education suitable :

(a) to his age, ability and aptitude, and

(b) to any special educational needs he may have,

either by regular attendance at school or otherwise.”

นั่นคือยังรักษาข้อกำหนดที่สำคัญที่ยอมให้มีการศึกษารูปแบบอื่นๆ (education otherwise) ควบคู่ไปกับการศึกษาภาคบังคับในระบบโรงเรียนได้

นอกจากนี้ Education Act 1996 ยังมีการกำหนดรายละเอียดอื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการกำกับดูแลและสนับสนุนพ่อแม่ที่ประสงค์จะสอนลูกของตนเองอยู่ที่บ้าน โดยรายละเอียดดังกล่าวมี อาทิ²⁷

- มาตรา 9 กำหนดให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับความประสงค์ของผู้ปกครอง ซึ่งมาตรานี้มีนัยสำคัญในการให้ความยืดหยุ่นและอิสระแก่ผู้ปกครองในด้านหลักสูตร และเนื้อหาสาระการเรียนการสอนที่จัด

- **มาตรา 8** กำหนดเกี่ยวกับการพ้นการศึกษาภาคบังคับ (5-16 ปี) และวันยุติการศึกษาในโรงเรียน (school leaving dates) ในแต่ละปีการศึกษาซึ่งมีผลบังคับเหมือนกันทั้งนักเรียนปกติและนักเรียนที่เรียนอยู่ที่บ้าน
- **มาตรา 434** กำหนดเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนนักเรียน ซึ่งรวมไปถึงมาตรการที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการ กรณีผู้ปกครองของนักเรียนในสังกัดประสงค์จะถอดถอนนักเรียนผู้นั้นออกจากทะเบียนโรงเรียนเพื่อไปทำการสอนเองที่บ้าน

โดยเฉพาะในเรื่องการขึ้นทะเบียนนักเรียนนี้ โดยนัยของกฎหมายฉบับใหม่นี้ ผู้ปกครองได้รับความสะดวกขึ้น โดยสิ่งที่ต้องทำก็มีเพียงหนังสือแจ้งไปทางโรงเรียนถึงความประสงค์ที่จะสอนลูกเองอยู่ที่บ้าน โรงเรียนจะไม่มีหน้าที่พิจารณา ใดๆ นอกจากรับทราบและถอดถอนนักเรียนผู้นั้นจากทะเบียนโรงเรียนพร้อมกับแจ้งให้สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น (Local Education Authority หรือ L.E.A.) ทราบเรื่องภายใน 2 สัปดาห์ จากนั้นก็จะเป็นหน้าที่ของทาง L.E.A. ในการติดตามดูแลผู้ปกครองรายนั้นๆ เองต่อไป

อย่างไรก็ตาม กฎหมายอังกฤษไม่ได้ระบุอำนาจของ L.E.A. ในการกำกับดูแลการสอนในบ้านไว้ชัดเจนนัก รวมถึง ‘เกณฑ์’ ในการจัดการเรียนการสอนในบ้านที่จะใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาความเหมาะสมของการจัด Home School แต่ละรายก็มีได้ระบุรายละเอียดไว้เช่นกัน

ในทางปฏิบัติ L.E.A. ของอังกฤษมีแต่ความรับผิดชอบทางกฎหมายที่จะต้องทำให้แน่ใจว่าเด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับที่อยู่ในพื้นที่ของตนได้รับ “...การศึกษาเต็มเวลาที่มีประสิทธิภาพ” (... efficient full-time education) และการปฏิบัติของ L.E.A. เกี่ยวกับกรณี Home School จึงเป็นเรื่องของแนวปฏิบัติและดุลยพินิจที่กำหนดขึ้นมาอย่างกว้างๆ อาทิ การติดต่อผู้ปกครองเพื่อให้กรอกรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบ Home School ที่ประสงค์จะจัด การไปเยี่ยมบ้านเพื่อดูความเหมาะสม การขอหลักฐานการเรียนการสอนจากผู้ปกครองเพื่อประกอบการประเมินผล และการจัดเจ้าหน้าที่ไปนิเทศการศึกษาที่แต่ละบ้านเป็นระยะๆ เป็นต้น²⁸

- ผู้ปกครองแจ้งให้ทางโรงเรียนที่นักเรียนสังกัดทราบ
- โรงเรียนมีหนังสือแจ้งรับทราบและแจ้ง L.E.A. ให้ทราบใน 2 สัปดาห์
- L.E.A. ติดต่อผู้ปกครองพร้อมแบบฟอร์มขอรายละเอียดเกี่ยวกับเด็ก อายุ ระดับชั้น ที่อยู่-ที่เรียน ค่าโครงการหลักสูตร โดยส่งแบบ ๗๗
- L.E.A. อาจจัดเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมบ้านที่จะจัด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาความเหมาะสมหรือคำแนะนำเพิ่มเติม
- L.E.A. อาจจัดเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมอีกทุกๆ 6 เดือนเพื่อดูหลักฐานการเรียนการสอน ผลการสอบ ๗๗ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของผู้ปกครองรายนั้นๆ
- เจ้าหน้าที่ L.E.A. เขียนรายงานเสนอความเห็นต่อ L.E.A.
- กรณีที่ L.E.A. เห็นว่าการศึกษาที่ผู้ปกครองจัดยังไม่เหมาะสม L.E.A. มีอำนาจบังคับให้ผู้ปกครองส่งลูกกลับไปเข้าโรงเรียนได้

แม้ว่า L.E.A. ของอังกฤษอาจมีอำนาจในการกำกับดูแลการศึกษาในท้องถิ่นและหากเห็นว่า ผู้ปกครองรายใดจัด Home School ไม่เหมาะสมก็สามารถบังคับผู้ปกครองรายนั้นให้ส่งลูกกลับไปเข้าโรงเรียนได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติการทำงานของ L.E.A. ของอังกฤษก็มีลักษณะไปในเชิงสนับสนุนเนื่องด้วยกระแส Home School ที่ได้รับการยอมรับมากขึ้นเป็นลำดับในอังกฤษ

สำหรับกรณีประเทศอื่นๆ ในแถบยุโรปนั้น ส่วนใหญ่ก็เปิดทางให้พ่อแม่จัด Home School ได้เช่นกัน ดังเช่นกรณีสาธารณรัฐไอร์แลนด์นั้น รัฐธรรมนูญหมวด 2 มาตรา 42 ของไอร์แลนด์ กล่าวว่า ผู้ปกครองมีอิสระในการจัดการศึกษาให้บุตรหลานของตนเอง “ทั้งในบ้านของพวกเขาหรือโรงเรียนเอกชน หรือ โรงเรียนที่รัฐสร้างหรือที่รัฐให้การยอมรับ”²⁹

ในประเทศนอร์เวย์ กฎหมายระบุว่าเยาวชนมีสิทธิและหน้าที่ในการเข้าเรียนในโรงเรียนที่ได้มาตรฐาน “ได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกันจากแหล่งอื่น”³⁰ ในปี 1989 มีการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมให้เด็กผู้ซึ่งได้รับการศึกษาจาก “ที่อื่น” นอกจากโรงเรียนจะต้องได้รับการสอนตามสัดส่วนเนื้อหาที่มีการระบุในคู่มือหลักสูตร

ในประเทศสวีเดน ในมณฑลส่วนใหญ่มีกฎหมายอนุญาตให้จัด Home school ได้โดยมีความหลากหลายของการตีความกฎหมาย ในระดับท้องถิ่นโดยมีแค่ 2 มณฑล คือ ซอฟฟี่ฮูล-เซ่น และทิจิโน เท่านั้นที่ไม่อนุญาตให้มีการจัด Home School โดยทั้ง 2 มณฑล Home School จะเป็นที่ยอมรับได้ในกรณีเด็กที่มีความจำเป็นทางการศึกษารายตัวเท่านั้น ส่วนใน 11 มณฑล จำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานการศึกษาในขณะที่ยังอีก 6 มณฑล เพียงแค่แจ้งให้เจ้าพนักงานทราบก็เป็นการเพียงพอแล้ว³¹

ในออสเตรีย โปรตุเกสและฝรั่งเศส การจัด Home School เป็นเรื่องถูกต้องตามกฎหมายเช่นกัน หากมีการติดตามตรวจสอบการศึกษาที่แต่ละครอบครัวจัด เพื่อเป็นการประกันคุณภาพการศึกษาเฉพาะ ในโปรตุเกส เด็กต้องลงทะเบียนที่โรงเรียนในท้องถิ่นด้วย³²

ในประเทศอิตาลี กฎหมายอนุญาตให้จัด Home School ได้โดยระบุในกฎหมายว่า “บิดามารดา ชาวอิตาเลียนมีความรับผิดชอบต่อพระเจ้าในการทำให้แน่ใจว่า บุตรของเขาได้รับการศึกษาที่ดี”³³

โดยสรุปแล้วในบรรดาประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป มีเพียงแค่สเปน กรีซ และเนเธอร์แลนด์เท่านั้นที่ Home School มีแบบจำกัด และในเยอรมัน ไม่มีการอนุญาตไม่ว่ากรณีใด ๆ

- ในประเทศกรีซ Home School ได้รับความอนุญาตสำหรับเด็กที่ต้องดูแลเป็นพิเศษเท่านั้น³⁴
- นับแต่ปี 1987 ในประเทศสเปนกฎหมายระบุให้การศึกษาชั้นประถมและมัธยมเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครอบคลุมระยะเวลา 10 ปีในโรงเรียนโดยเริ่มตั้งแต่อายุ 6 ปี ไปถึงอายุ 16 ปี³⁵

อย่างไรก็ตาม มีการอนุญาตให้จัด Home School สำหรับเด็กซึ่งไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนอย่างเด็กธรรมดาได้

ส่วนในเนเธอร์แลนด์นั้น ดูเหมือนว่าระบบการเรียนในโรงเรียนเป็นการบังคับอีกเช่นกัน (พระราชบัญญัติการศึกษา ปี 1969 หมวด 2) และผู้ปกครองมีหน้าที่ในการทำให้แน่ใจว่า บุตรหลานได้ลงทะเบียนเรียนที่โรงเรียนและเข้าเรียนตามปกติ³⁶

โดยสรุปแล้ว จากการศึกษา ประเด็นเชิงกฎหมายเกี่ยวกับการจัด Home School ของประเทศต่าง ๆ ในแถบยุโรป ต่างก็ชี้ข้อสรุปคล้าย ๆ กันนั่นคือ แทบทุกประเทศมีแนวโน้มที่จะให้สิทธิเสรีภาพแก่พ่อแม่ในการจัด home school ได้มากขึ้นเป็นลำดับ โดยมีการออกกฎระเบียบต่าง ๆ มารองรับ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้การให้สิทธิเสรีภาพนี้ ก็ย่อมมีการบ่งชี้ถึง “หน้าที่และความรับผิดชอบ” ของพ่อแม่ที่จัด Home school ตามมาด้วย โดยมีการออกกฎระเบียบมากำกับดูแลรูปแบบการจัด Home school ให้เป็นไปในกรอบอันพึงประสงค์ของสังคม ทั้งนี้การกำกับดูแลของแต่ละสังคมจะ “เข้ม” เพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับ “ฐานคิด” ของสังคมนั้นนั่นเอง ซึ่งจากประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ ก็พบว่ามีความ “เข้ม” ที่หลากหลายทั้งระหว่างประเทศและภายในแต่ละประเทศเอง

กรณีการจัด Home School ในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

กรณีการจัด Home School ในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์มีความหลากหลายเช่นกัน โดยเฉพาะในกรณีประเทศออสเตรเลียนั้นมีการปกครองในลักษณะมลรัฐที่มีกฎหมายการศึกษาของตนเองคล้ายกับกรณีสหรัฐอเมริกา และโดยจารีตประเพณีการปกครองที่ผ่านมาแต่ละมลรัฐก็มีวิถีทางในการจัดการศึกษาตามแบบฉบับของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายในทุกมลรัฐของออสเตรเลียยินยอมหรือผ่อนปรนให้ผู้ปกครองสามารถสอนลูกอยู่กับบ้านได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย หากแต่ละมลรัฐก็มีมาตรการกำกับควบคุมแตกต่างกันไป

อย่างเช่นกรณีรัฐ Queensland มีกฎหมาย Education Act 1989 มีข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพ่อแม่ในการจัด Home School ได้แก่³⁷

- มาตรา 114 กำหนดให้นักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุการศึกษาภาคบังคับ (5-16 ปี) สามารถรับการศึกษาได้จากทั้งโรงเรียนของรัฐและที่ไม่ใช่ของรัฐ (State or Non-State School) และเด็กพึงได้รับการศึกษาจากโรงเรียนที่กล่าวนี้ นอกเสียจากได้รับการพิจารณาข้อยกเว้นตามมาตรา 115

- มาตรา 115 รัฐมนตรีการศึกษาของรัฐมีอำนาจอนุมัติให้ผู้ปกครองของเด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับไม่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการศึกษาภาคบังคับตามที่ระบุในกฎหมาย แต่ทั้งนี้รัฐมนตรีสามารถเพิกถอนการอนุมัติได้ตลอดเวลา

การอนุมัติตามวรรคแรกให้อยู่ในดุลยพินิจของรัฐมนตรี โดยเหตุผลที่สมควรดังนี้

- 1) เด็กผู้นั้นสามารถได้รับการศึกษาในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
- 2) เด็กผู้นั้นสามารถได้รับการสอนในขอบเขตเนื้อหาสาระที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ

โดยกฎหมายนี้ ผู้ปกครองในรัฐ Queensland ที่ประสงค์จะเปิด Home School จะต้องกรอกแบบฟอร์มขออนุมัติจัดตั้ง Home School เสนอต่อกระทรวงการศึกษาของรัฐเพื่อเสนอให้รัฐมนตรีพิจารณาต่อไป โดยทางกระทรวงมีกลไกคณะกรรมการ Home Schooling State Review Committee ทำหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็นเบื้องต้นให้แก่รัฐมนตรี นอกจากนี้รัฐมนตรียังสามารถขอข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการพิจารณาได้อีก โดยอาศัยหน่วยงานภายในของกระทรวงคือ Community Relation Unit รับผิดชอบการประสานงานเรื่อง Home School เป็นการเฉพาะด้วย³⁸

ทางกระทรวงศึกษาของรัฐ Queensland ยังมีการทำเอกสารสำคัญออกมาเป็นเครื่องมือในการทำงานประสานงานเรื่อง Home School 2 ชิ้น ชิ้นแรกคือ “Guidelines Approved By the Governor in Council” ที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติในการพิจารณาคำขอตั้ง Home School แต่ละราย กับชิ้นที่ 2 คือ “Home Schooling - An Information Booklet : Instruction in a Place Other Than School or a Non-State School” ได้แก่ข้อมูลสำหรับพ่อแม่ที่สนใจให้ทราบว่า มีขั้นตอนการขออนุมัติและแนวการจัด Home School อย่างไร ซึ่งในตอนท้าย booklet นี้ยังมี “Application for Dispensation” หรือแบบฟอร์มขออนุมัติแนบมาให้ด้วย

สำหรับ Guidelines หรือแนวปฏิบัติในการจัด Home School นั้น มีหลักเกณฑ์ที่น่าสนใจ อาทิ

- ผู้ปกครองพึงทำหน้าที่รับผิดชอบการสอนในบ้านภายใต้เงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งดังนี้

- 1) ผู้ปกครองคนใดคนหนึ่งที่มีคุณวุฒิและได้ขึ้นทะเบียนเป็นครูในมลรัฐทำหน้าที่สอนเอง
 - 2) ผู้ปกครองไม่ได้สอนเองแต่มอบหมายหรือว่าจ้างให้บุคคลที่มีคุณวุฒิและได้ขึ้นทะเบียนเป็นครูในมลรัฐทำหน้าที่สอน
 - 3) ผู้ปกครองคนใดคนหนึ่งสอนเองโดยไม่มีคุณวุฒิและไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นครูของมลรัฐ โดยในกรณีนี้ให้ผู้ปกครองขึ้นทะเบียนเด็กไว้กับโรงเรียนใกล้เคียง
- หลักสูตรที่จัดพึงมีความเหมาะสมในประการต่างๆ ได้แก่
 - 1) เหมาะสมกับระดับอายุ ความสามารถ และพัฒนาการของเด็ก
 - 2) ส่งเสริมประสบการณ์เรียนรู้อย่างต่อเนื่องของเด็ก
 - 3) สนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของเด็ก
 - 4) สะท้อนให้เห็นความสอดคล้องกับสาระสำคัญทางการศึกษาและการพัฒนาของเด็ก
 - หากได้รับการร้องขอจากรัฐมนตรี ผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือในการมีเจ้าหน้าที่ตัวแทนรัฐมนตรี ไปประเมินหรือตรวจสอบสภาพการจัดการเรียนการสอนที่บ้าน เพื่อประกอบการพิจารณาการขอเปิด Home School
 - รัฐมนตรีมีอำนาจส่งคนไปตรวจสอบการจัด Home School แต่ละรายหากได้รับการร้องเรียนว่าผู้ปกครองจัดการศึกษาไม่เหมาะสม หรือมีเหตุปัจจัยที่สื่อว่าจะส่งผลกระทบต่อสภาพการจัดการศึกษาของตน และสามารถสั่งให้ผู้ปกครองส่งเด็กกลับไปเข้าโรงเรียนได้ ซึ่งหากฝ่าฝืนก็จะมีค่าปรับประมาณ 300 เหรียญออสเตรเลีย (ประมาณ 8,000 บาท)

ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าการจัด Home School ในออสเตรเลียเป็นเรื่องถูกต้องตามกฎหมาย หากแนวปฏิบัติที่เป็นอยู่ในแต่ละมลรัฐก็มีการกำกับดูแลกันตามสมควร เช่น ในรัฐ New South Wales หรือรัฐ Western Australia ก็มีแนวการกำกับโดยรัฐคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามบางรัฐเช่น Victoria ก็มีแนวทางที่ยืดหยุ่นกว่า⁴⁰ โดยผู้ปกครองไม่ต้องมีการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐมากเหมือนกรณีรัฐ Queensland ที่กล่าวมา ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของแต่ละรัฐนั่นเอง

ส่วนกรณีของนิวซีแลนด์นั้นก็คล้ายคลึงกัน หากมีเอกภาพกว่านั้นคือ ไม่มีความหลากหลายในมาตรการกำกับดูแลในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน โดยมีกรอบกฎหมายการศึกษาเดียวกันเป็นแนว

สำหรับนิวซีแลนด์นั้น เมื่อเด็กอายุครบ 6 ปี ผู้ปกครองสามารถติดต่อหน่วยงานการศึกษาของรัฐเพื่อขอยกเว้นไม่ต้องให้เด็กไปขึ้นทะเบียนมอบตัวกับทางโรงเรียน โดยให้รายละเอียดเบื้องต้นเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้ Homeschooling Federation of New Zealand ได้แนะนำพ่อแม่ว่าไม่จำเป็นต้องยึดกรอบหลักสูตรแห่งชาติหรือเสนอแผนการสอน/ตารางสอนที่ละเอียดถึงตัวเกินไปให้ทางรัฐพิจารณาก็ได้ เพราะกฎหมายไม่ได้ระบุหรือตีกรอบพ่อแม่ไว้ในเรื่องเหล่านี้⁴¹

นอกจากนี้ พ่อแม่ในนิวซีแลนด์ที่ต้องการจัด Home School ก็ไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติทางครูอีก
ด้วย

สรุปลักษณะการกำกับเรื่อง Home School ในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์
<ul style="list-style-type: none">● มีกฎหมายรองรับทั้งสองประเทศ แต่ในออสเตรเลียนั้นมีความหลากหลายกว่า● พ่อแม่ต้องมีการ apply เพื่อขอยกเว้นไม่ต้องส่งลูกไปโรงเรียน● คุณสมบัติพ่อแม่จะเป็นเรื่องสำคัญประกอบการพิจารณาอนุมัติในบางรัฐของออสเตรเลีย ส่วนในนิวซีแลนด์ให้ความยืดหยุ่นกว่า● พ่อแม่ต้องมีการติดต่อสำคัญในเชิงรายงาน/ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐเป็นระยะ ในกรณีออสเตรเลียระบุอำนาจตรวจสอบโดยรัฐไว้ค่อนข้างชัดเจนกว่า● กรอบในการจัดหลักสูตรได้ให้อิสระแก่พ่อแม่ตามสมควร โดยไม่จำเป็นต้องยึดกรอบของกระทรวง

โดยสรุปแล้วการจัด Home School ในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์จึงสามารถทำได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศในแถบยุโรปและอเมริกา และมีความยืดหยุ่นในการจัดให้แก่พ่อแม่ตามสมควร อย่างไรก็ตามอำนาจตรวจสอบโดยรัฐยังคงมีอยู่ตามกฎหมายดังเช่นกรณีรัฐ Queensland ของออสเตรเลีย เพื่อเป็นการทำให้แน่ใจว่าเด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณค่า และมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป

ข้อสรุปทางกฎหมายและแนวโน้มในไทย

โดยสรุปอาจชี้ถึงประเด็นที่จะต้องพิจารณาจากการสังเคราะห์ประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ ในการวางกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัด Home School ได้ดังนี้

- สถานภาพและการจดทะเบียน ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับสถานภาพและการแจ้งขอตั้งโรงเรียนในบ้าน ซึ่งอาจอยู่ในรูป Home school ที่ได้รับสถานะรับรองตามกฎหมายเฉพาะตัวดังตัวอย่างประเทศส่วนใหญ่ที่ทำการศึกษารึ้ออาจมีสถานะเทียบเท่าโรงเรียนเอกชน ดังที่บางมลรัฐในสหรัฐอเมริกาปฏิบัติ ซึ่งจากสถานภาพนี้จะโยงไปถึงเงื่อนไขและขั้นตอนการจดทะเบียนกับหน่วยงานของรัฐหรือการ “ขึ้นทะเบียน” ตัวเด็กไว้กับสถานศึกษาใกล้เคียง ดังเช่นบางรัฐในสหรัฐอเมริกาและแคนาดาได้ทำเพื่อประโยชน์ต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างโรงเรียนกับบ้านที่จัด Home School นอกจากนี้ประเด็นเรื่องสถานภาพและจดทะเบียนยังรวมไปถึงเรื่องเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่จะต้องยื่นประกอบการขอจัด Home School ด้วย
- คุณสมบัติพ่อแม่ ได้แก่ วุฒิการศึกษา ตลอดจนประสบการณ์ความรู้ด้านการสอน
- เนื้อหาการเรียนการสอน ได้แก่ การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรหรือรายวิชาขั้นต่ำที่จะต้องมี ตลอดจนเนื้อหาเฉพาะท้องถิ่นที่หน่วยงานการศึกษาของท้องถิ่นอาจกำหนดขึ้นเพิ่มเติม

- การตรวจสอบ ได้แก่ การจัดครูที่ปรึกษา การตรวจเยี่ยมตามบ้าน การเก็บรวบรวมหลักฐาน หรือจัดทำแฟ้มสะสมงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนเพื่อรองรับการตรวจสอบจากภายนอก
- การสอบวัดความรู้ ได้แก่ การมอบหมายของครุที่รับผิดชอบการจัดสอบวัดความรู้ของเด็ก การกำหนดระยะเวลาหรือความถี่ในการมารับการสอบ

สำหรับบ้านเรากฎหมายเรื่อง Home School เพิ่งอยู่ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น โดยในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการระบุไว้ในหลายมาตราที่เปิดทางให้มีการจัด “ศูนย์การเรียนรู้” โดยครอบครัวได้ รวมถึงการกำหนดสิทธิประโยชน์ที่พ่อแม่พึงได้รับจากรัฐในการเข้ามาจัดการศึกษาทางเลือกลักษณะนี้ด้วย⁴²

บทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ Home School
<ul style="list-style-type: none"> • มาตรา 4 ว่าด้วยนิยามของสถานศึกษาที่มีความรวมถึง “ศูนย์การเรียนรู้” ที่อาจจัดขึ้นโดย “เอกชน” • มาตรา 11 ว่าด้วยสิทธิหน้าที่ทางการศึกษาที่ “ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” • มาตรา 13 ว่าด้วยสิทธิประโยชน์ของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่รวมถึงการได้รับสนับสนุนจากรัฐให้ “มีความรู้ความสามารถในการ”อบรมวิธีการเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล” การ “ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด” และ “การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด” • มาตรา 18 ว่าด้วยสถานศึกษาซึ่งมีความรวมถึง “ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด”

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะต้องช่วยกันคิดต่อไปก็คือ มาตรการในทางปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการกำกับดูแลการจดทะเบียนศูนย์การเรียนรู้ในบ้าน การมาตรการสนับสนุนทางวิชาการให้แก่พ่อแม่ ไปจนถึงมาตรการตรวจสอบและติดตามด้านมาตรฐานการศึกษา ทำนองเดียวกับหลายๆรัฐในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมาตรการเหล่านี้จะเป็นหัวใจสำคัญที่บ่งชี้ว่ารูปแบบ Home School ในบ้านเราจะเดินหน้าไปได้ดีเพียงไร และรัฐจะมีมาตรการที่สมดุลเพียงไร ระหว่างการ “กำกับ” “สนับสนุน” และ “ตรวจสอบ” เพื่อเป็นการส่งเสริมเสรีภาพของบุคคล คู่เคียงไปกับการรักษาไว้ซึ่งคุณภาพและประโยชน์อันพึงมีต่อสังคม

ประเด็นที่ต้องพิจารณาในเชิงกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัด Home School ได้แก่
แก่งเรื่อง ข้อกำหนดเกี่ยวกับสถานภาพของ Home School ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณ
สมบัติของผู้ปกครอง ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานของหลักสูตรการเรียน
การสอนที่ใช้ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการตรวจสอบและนิเทศก์การศึกษา และข้อ
กำหนดเกี่ยวกับการสอบวัดความรู้ของเด็กที่เรียนอยู่ที่บ้าน

เชิงอรรถที่ 2

- 1 Bendell, J. School's Out Bath, U.K. : Ashgrove Presss, 1997, p. 101.
- 2 Klicka, C.J. The Right to Home School, p. 35.
- 3 Lines, P.M. "An Overview of Home Instruction" Phi Delta Kappan 18(7), March 1987, pp. 510-517.
- 4 Knowles, J.G; Marlow, S.E.; and Muchmore, J.A. "From Pedagogy to Ideology : Origins and Phases of Home Education in the United States, 1970-1990" American Journal of Education 100(2), February 1992, pp. 195-235.
- 5 Lines, P.M.; อ้างแล้ว
- 6 Griffith, M. The Homeschooling Handbook California : Prima Publishing, 1997, p. 23.
- 7 เรื่องเดียวกัน, หน้า 24-26.
- 8 เรื่องเดียวกัน
- 9 เรื่องเดียวกัน
- 10 เรื่องเดียวกัน, หน้า 26-28.
- 11 เรื่องเดียวกัน, หน้า 28-29.
- 12 เรื่องเดียวกัน
- 13 เรื่องเดียวกัน
- 14 เรื่องเดียวกัน, หน้า 34-35.
- 15 เรื่องเดียวกัน
- 16 Van Galen, J. and Pitman, M.A. Home Schooling : Polical, Historical, and Pedagogical Perspectives, pp. 202-210.
- 17 Hamilton, E. and Hamilton, D. Should I Home School Illinois, pp. 53-54. และ Wade Jr., T.E. and others. The Home School Manual Michigan : Gazelle Publications, 1998, pp. 372-94.
- 18 Cibulka, J.G. State Regulation of Home schooling : A Policy Analysis in Van Galen, J. and Pitman, M.A. Home Schooling : Political, Historical, and Pedagogical Perspectives, pp. 101-120.
- 19 Association of Canadian Home-Based Education (ACHBE). Canadian Homeschooling Resource. ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet (<http://www.home-school.com>)

- 20 Sandberg, D. Homelearning and Legal Considerations ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet
(<http://www.flora.org>)
- 21 Home-based Education in Ontario and the Caw ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet
(<http://www.flora.org>)
- 22 เรื่องเดียวกัน
- 23 Home Educators and the Law within Europe ข้อมูลจากการสืบค้นผ่านระบบ Internet ของ
สถาบัน Education Otherwise (http://www.netlink.co.uk/users/e_o)
- 24 เรื่องเดียวกัน
- 25 Wade, A. and Wade, R. School Is Not Compusory London : Education Otherwise, 1996, pp.
41-42.
- 26 Advice for Home Educations in England and Wales ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet
(<http://www.educate.co.uk>)
- 27 เรื่องเดียวกัน
- 28 เรื่องเดียวกัน
- 29 “Homeschool Legislation in Other Countries” Homeschoolers Australia ข้อมูลจากการสืบค้น
ผ่านระบบ Internet (<http://www.homeschool.3dproductions.com.au/articles/beirne3.html>)
- 30 Education Otherwise-Norway ข้อมูลจากการสืบค้นผ่านระบบ Internet ของสถาบัน Education
Otherwise (http://www.netlink.co.uk/users/e_o)
- 31 Home Educators and the Law within Europe, อ่างแล้ว
- 32 เรื่องเดียวกัน
- 33 Famiglia Cristiana (Christian Family) 5 March 1997.
- 34 Home Educators and the Law with Europe, อ่างแล้ว
- 35 เรื่องเดียวกัน
- 36 เรื่องเดียวกัน
- 37 Spark, E. Queensland Legal Information ข้อมูลจากการสืบค้นผ่าน Internet
(<http://www.homeschool.3dproductions.com.au>)
- 38 เรื่องเดียวกัน
- 39 เรื่องเดียวกัน
- 40 Homeschoolers Australia, อ่างแล้ว.
- 41 Homeschooling Federation of New Zealand. Internet Website ([http:// www. homeschooling.org.nz](http://www.homeschooling.org.nz))

42 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, 2542.